

INTERVIU

Aurelian Giugăl: „Capitalismul nu are nevoie de democrație pentru a funcționa eficient”

Interviu realizat de Emanuel COPILAȘ

Emanuel Copilaș: *Care considerați că ar fi caracteristicile principale ale ceea ce numiți în lucrarea Politice. Postcomunism, Democrație, Capitalism „intelighenția autohtonă”? Ce o particularizează în raport cu intelectualitatea din perioada interbelică sau din cea comunistă?*

Aurelian Giugăl: E o dublă întrebare, complexă, intelighenția de azi versus cea din interbelic și comunism. Nu e spațiu aici pentru un răspuns detaliat. Referitor la prima întrebare, în acest volum, unul ce cuprinde articole deja publicate în diferite jurnale culturale sau platforme electronice, eu nu analizez întregul spectru al lumii intelectuale autohtone. Mă refer cu precădere la intelectuali „de dreapta”, cei care vin din preistoricul anilor '90 via Grupul de Dialog Social (GDS), *Revista 22*, *Dilema*, devenită mai apoi *Dilema veche* etc. În lumina acestor articole, caracteristica principală a acestor intelectuali este dată de dublul standard cu care ei operează. Au fost și sunt foarte critici cu lumea politicianilor din zona social-democrațiilor, a pesediștilor neocomuniști cum aceștia (peiorativ) au fost denumiți, inclusiv cu electoratul ce le oferă suport (ne amintim de cuvintele depreciative *mahala ineptă* și *știrbii* ce nu știu să voteze), dar au fost foarte relaxați când s-au referit la politicienii din zona drepte. De altfel, în timpul unor guvernări de dreapta, acești intelectuali publici au fost răsplățiți cu posturi publice destul de confortabile. Să dau un exemplu. În 2010, în vremea măsurilor de austeritate implementate de guvernul democrat-liberal de atunci, un scriitor din grupul acestor intelectuali ținea o rubrică în *Evenimentul Zilei*. Articole scrise atunci pe tema tăierilor salariale sunt simptomatice pentru caracterul lor mai mult decât părtinitor. Când veniturile salariaților au fost drastic diminuate, scriitorul-jurnalist se chinuia să le explice cititorilor cât de necesare sunt aceste măsuri economice: riscăm să colapsăm economic, nu trebuie să ajungem o Grecie etc. Mai târziu, în același an 2010, când s-a pus problema impozitării drepturilor de autor (măsurile îi ajungeau din urmă și pe cei din zona privilegiat-intelectuală), ei bine, atunci scriitorul nostru a devenit foarte vocal și critic, explicând pe un ton plângăcios cât de greu o duc scriitorii și ce rău o să le fie atunci când câștigurile lor suplimentare vor fi impozitate. Guvernul măsurilor echilibrate și necesare din articolul despre *ordinary people* devenise brusc „guvernul trogloditilor”. Situația a fost într-o câțiva similară și la Institutul Cultural Român

(ICR), acolo unde o poziție politică accesată a fost dorită pe durată lungă de un alt intelectual și, la schimbarea puterii, în 2012, ne-am trezit în stradă cu mișcarea papioanelor. Cam acestea sunt (pe scurt) imaginile pe care le fotografiez în volum. Particularitatea lor în raport cu intelectualii din interbelic și comunism? În principal singularitatea lor pe piața ideilor pentru aproape două decenii, în perioada post-1989. Nu au avut opoziție, o intelectualitate unidimensională. În interbelic și chiar în comunism, ironic, chiar rezistența prin cultură, tot ei ne-au spus asta, a fost o contracultură la *mainstream*-ul ideologico-cultural din comunism, în cetate se confruntau mai multe opinii, mai multe corpusuri de idei. Treptat, dominația lor este contrabalansată odată cu apariția, fie ea și firavă (vezi și recentul volum al lui Alex Cistelean, *De la stânga la stânga. Lecturi critice în câmpul progresist*), a contraculturii critice de stânga.

Cum înțelegeți relația dintre capitalism și democrație în România contemporană?

După cum bine se știe, capitalismul funcționează optimal bine atât în democrație, cât și în diferite regimuri dictatoriale. Experiențele Americii de Sud din secolul trecut sunt ilustrative pentru a doua opțiune. Chile, în timpul lui Augusto Pinochet, cu *Chicago Boys* la timona economiei, este un exemplu corect în acest sens. Însă nu doar Chile... România de azi? Există o democrație formală, una ce presupune existența multipartidismului, a votului universal și, în general, a acelor mecanisme, inclusiv instituționale, ce dau conținut și formă sistemului reprezentativ. Pe de altă parte, interesele economice subordonate marelui capital fac în așa fel încât democrația românească să nu se simtă prea bine în latura-i politică. Recentele discuții și aliniamente din zona fierbinte muncă-capital, redistribuție și impozit progresiv ne arată cam cât de multă democrație poate sacrifica capitalul pentru a-și servi propriile interese. Cred că democrația contează atâta vreme cât dimensiunea colectivă înseamnă ceva, iar demantelarea statului via neoliberalism nu predomină, accentuând și mai mult inegalitățile economice, politice și sociale. O democrație a cetățenilor grotesc inegali nu este o democrație. Paginile minunate scrise de John Kenneth Galbraith despre sistemul politico-electoral din Statele Unite sunt reci și tăioase și ne spun un lucru simplu: când la putere se succed doar partide ce lucrează pentru clasele de sus, *democrația* este un concept superfluu, iar non-reprezentativitatea este dată de numărul tot mai mic al celor care vin la vot.

Au ajutat protestele civile din ultimii ani la crearea unei noi societăți civile românești?

Protestele din ultimii ani au fost multiple (protestele anti-austeritate din 2012, protestele împotriva proiectului Roșia Montană din 2013, protestele împotriva exploatării gazelor de șist de la Pungești – tot în 2013, protestele anti-corupție din intervalul 2017-2019 etc.), cu interese societale divergente. Dacă ele ne spun ceva despre societatea românească postcomunistă este tocmai faptul că ne prezintă fișa clinică, radiografia unei societăți divizate. Clasele sociale prezente în stradă pe parcursul acestor ani nu sunt interșanjabile. Cetățenii din stradă ai anului 2012 nu sunt aceiași cu cei ce s-au masat în număr mare la mitingurile admirabil colorate și ambalate din februarie 2017. O falie transformantă le separă, pe ele și interesele lor societale. Societatea civilă este o ficțiune. Evident, sunt voci care spun că trebuie să fie fericită acea națiune ai cărei cetățeni mai știu să se revolte. E bine să nu uităm să ne revoltăm pentru tot felul de cauze societale. Dar, repet, mișcările străzii, ca într-un sit geologic la zi, transpun în filigran interese de clasă. Dacă urmărim dinamica lor postcomunistă, observăm ușor acest adevăr simplu. Prin urmare, nu există o unică societate civilă, ci interese economico-politice divergente. Poate ar fi mai simplu așa: spune-mi la ce protest ai fost/te duci, ca să-ți spun cine ești!

Cum interpretați fenomenul politic recent al anticorupției? Care considerați că sunt mizele sale profunde, respectiv cele de suprafață?

Continuând ideea de mai sus, fenomenul politic al anticorupției vine în această logică a distincțiilor de clasă. Și este simplu să vedem asta. Pentru majoritatea cetățenilor lipsiți de capital simbolic din județele istoric subdezvoltate, Vaslui, Teleorman, Olt, Dolj etc., anticorupția nu înseamnă absolut nimic. Cadrul istoric în care acești cetățeni se dezvoltă și trăiesc, cu probleme recurente precum lipsa locurilor de muncă, a școlilor publice bune, a asistenței medicale etc., dezgolește de sens orice idee idealist-anticoruptă. În schimb, pentru tinerii din „noile citadele” (Guilluy) relativ prospere, precum București, Cluj-Napoca sau Sibiu, a fi înapoița-balcanici reprezintă o traumă națională pe care ei se simt chemați să o extirpe de pe corpul economico-politic al țării. Prin urmare, miza de suprafață este una simplă: „vrem o țară ca afară”. Miza mai profundă transcende anticorupția. Este mai degrabă vorba despre impunerea unui sistem economic ce consolidează capitalismul neoliberal. Poate fi citită și așa, ca o luptă între interesele capitalului local, cu acumularea primitivă cu tot (Marx), și interesele capitalului străin. Mă întreb cum s-ar fi poziționat în această chestiune oamenii trecutului, precum inteligentul și cinicul Ștefan Zeletin sau economistul Mihail Manoilescu. Sigur, acest întreg mecanism înfășurat în mantia civismului participativ nu ar trebui să ne împiedice să

dezbaterem despre diferite modele privind buna guvernare: preferăm discursul liberal hobbesian, cu un om natural egoist, sau admitem dimensiunea republicană, cu rădăcini în lumea greacă (Aristotel), conform căreia discursul public despre bunurile publice reprezintă un aspect crucial al politicii, aspect fundamental nu doar în țările istoric înapoiate, dar și în vechile democrații industriale? A lăsa discursul despre buna guvernare pe mâna unor instituții precum Fondul Monetar, Banca Mondială sau chiar Națiunile Unite este, după cum ne spune într-un articol („The Hollowness of Anti-Corruption Discourse”) Mlada Bukovansky, nu doar anemic și inutil, dar chiar și ipocrit.

În ce direcție politică credeți că se îndreaptă România? Care ar fi principalele priorități ale țării din acest punct de vedere?

Direcția în care se îndreaptă țara este cât se poate de clară. Suntem o țară aflată la periferia capitalismului central (*core capitalism*), membră a Uniunii Europene, dar cu mari dezechilibre economice și sociale între diferite regiuni ale țării (periferiile interne) și cu un enervant dezechilibru între muncă și capital – „România, țara muncii ieftine”. Cu toate acestea, în loc să echilibrăm și să europenizăm acest raport, noi (majoritatea) admitem că trebuie să-l antagonizăm și mai mult. În felul acesta, migrația, suntem siguri, va funcționa pe axa est-vest în continuare, iar sensul lacrimogen al interesului colectiv pentru o diaspora tot mai străină este golit de conținut. Dacă are priorități, tocmai în acest sens ar trebui să funcționeze ordinea listei cu lucrurile necesare de făcut ale țării numite România. Florin Georgescu a scris recent un volum despre capitalul din România postcomunistă. Sunt listate acolo niște măsuri minimale ce trebuie realmente jucate-impletate pentru a putea spune că încă mai putem și noi cumva spera. La fel, economiști precum Daniela Gabor sau Cornel Ban, nicidecum unii revoluționari, *grosso modo*, ne spun și ei cam aceleași lucruri. Prin urmare, prioritățile României sunt în primul rând economice. Cum să facem să reducem inegalitățile inter și intra regionale? Cum să oprim hemoragia demografică dinspre sudul Olteniei către câmpiile Europei de Vest? Simplu, ne trebuie locuri de muncă și în orașele medii, mici și în lumea rurală. Dar cum? Pentru că știm bine: capitalismul și logica sa includ și hiper-oferta *uneven development* („dezvoltarea inegală”). *Distressing!*

Ce cărți și ce filme bune ne recomandați, în încheiere?

Voi lista două filme, unele apărute în perioade istorice diferite. Primul, *Rocco și frații săi* (regia Luchino Visconti), este un film complex, ce vorbește despre migrația internă din Italia postbelică, o construcție cinematografică ce subliniază problemele de aculturație pe care le sufereau italienii ce migrau din sudul sărac în nordul industrializat. *Mutatis mutandis*, românii care merg la muncă în afluentul Occident sunt prinși și ei în același siaj al înstrăinării și dorului de casă: pe de o parte, ar vrea să revină, dar să fie „o țară ca afară” (sărăcia de acasă ne împiedică să revenim); pe de altă parte, sunt forțați să rămână și de aici dubla alienare-înstrăinare dată de munca în regimul ordonat-monitorizat de piața dezvoltată și dorul de casă. Al doilea, unul recent, *Parazit* (regia Bong Joon-ho), analizează într-un mod dur-brutal fracturile din capitalismul neoliberal din societatea sud-coreeană de azi. Este o stratificare pe verticală, de la omul subteranelor (lumpenproletariatul rătăcitor, mereu urmărit de portăreii și cămătarii instituțiilor financiare oficiale și non-oficiale), cei de la demisol (un semivagabond mereu în căutarea unei surse de subzistență) și lumea de sus, a celor plasați spre vârful ierarhiei sociale. Ceea ce lipsește în filmul regizorului sud-coreean este tocmai clasa de mijloc, ceea ce este sincron cu ceea ce se petrece și în Europa de Vest contemporană: generațiile de azi sunt primele care o duc mai prost, comparativ cu generațiile părinților și bunicilor lor, iar *middle class*-ul de odinioară este tot mai firav-scheletic structurat. Este tabloul noilor clase sociale de azi, iar, spre exemplu, și analizele lui Christophe Guilluy din *Fractures françaises* și *La France périphérique* surprind foarte bine această realitate contemporană.